

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2023 m. birželio 16 d.
(OR. en)

10607/23

Tarpinstitucinės bylos:
2023/0076(COD)
2023/0077(COD)

ENER 358
ENV 687
CLIMA 304
COMPET 621
CONSOM 232
FISC 126
CODEC 1123

PRANEŠIMAS

nuo: Nuolatinių atstovų komiteto (COREPER I)

kam: Tarybai

Komisijos dok. Nr.: 7435/23 +ADD1
7440/23 +ADD1

Dalykas: Pasiūlymas dėl EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTO, kuriuo, siekiant pagerinti Sąjungos apsaugą nuo manipuliavimo rinka didmeninėje energijos rinkoje, iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1227/2011 ir (ES) 2019/942

Pasiūlymas dėl EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTO, kuriuo siekiant patobulinti Sąjungos elektros energijos rinkos modelį iš dalies keičiami reglamentai (ES) 2019/943 bei (ES) 2019/942 ir direktyvos (ES) 2018/2001 bei (ES) 2019/944

– Bendras požiūris

I. IVADAS

1. 2023 m. kovo 14 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo siekiama patobulinti Sąjungos elektros energijos rinkos modelį (EMD), ir reglamento, kuriuo siekiama pagerinti Sąjungos apsaugą nuo manipuliavimo rinka didmeninėje energijos rinkoje (REMIT).

2. Šie pasiūlymai yra susiję su labai didelėmis kainomis bei kintamumu elektros energijos rinkose 2021 m. ir 2022 m. ir grindžiami trimis ramsčiais: apsaugoti vartotojus, didinti energijos kainų stabilumą bei nuspėjamumą ir taip prisidėti prie ES ekonomikos konkurencingumo ir skatinti naujas investicijas į energetiką.

II. DABARTINĖ PADĖTIS

1. 2023 m. kovo mėn. antroje pusėje pirmininkaujanti Švedija Energetikos darbo grupėje pradėjo derybas dėl pasiūlymų. Remdamasi šių diskusijų rezultatais, pirmininkaujanti valstybė narė pateikė penkias tiek EMD, tiek REMIT peržiūrėtas redakcijas.
2. Pastaraisiais mėnesiais su abiem pasiūlymais susijęs darbas buvo paspartintas; pasiūlymus taip pat aptarė ministrai 2023 m. kovo 28 d. Briuselyje įvykusiame TTE tarybos (energetika) posėdyje, kuriame pateiktos tolesnio darbo gairės.
3. Gegužės 31 d. pasiūlymai taip pat aptarti Nuolatinių atstovų komitete, daugiausia dėmesio skiriant abipusiems sandoriams dėl kainų skirtumo, regioninės ar Sąjungos masto elektros energijos kainų krizės paskelbimui ir pajėgumų mechanizmams. Komitetas pirmininkaujančiai valstybei narei pateikė politinių gairių ir nustatė tolesnio darbo kryptį.
4. Dabartinė 5-oji peržiūrėta redakcija, išdėstyta dokumentuose 10605/23 ir 10606/23, turėtų būti bendro požiūrio pagrindas. Naujai įrašytas tekstas pažymėtas **paryškintuoju šriftu ir pabrauktas**, o išbrauktas tekstas pažymėtas ženklu [...]. Ankstesnių redakcijų tekstas pažymėtas **paryškintuoju šriftu**, o išbrauktas tekstas pažymėtas ženklu **/.../**.

III. DARBAS EUROPOS PARLAMENTE IR KITOSE SAJUNGOS ISTAIGOSE

1. Europos Parlamente už abu dokumentus atsakingas Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos komitetas (ITRE). Už EMD atsakingu pranešėju paskirtas EP narys Nicolás González Casares (S&D, Ispanija), o už REMIT – EP narė Maria da Graça Carvalho (EPP, Portugalija).
Parlamentas turėtų priimti abu pranešimus 2023 m. rugsėjo mėn.
2. Nei Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, nei Europos regionų komitetas savo nuomonių dar nepateikė.

IV. PIRMININKAUJANČIOS VALSTYBĖS NARĖS KOMPROMISINIO PASIŪLYMO PAGRINDINIAI ELEMENTAI

1. Valstybės narės pritarė tam, kaip rengiant keturias abiejų pasiūlymų peržiūrėtas redakcijas buvo atsižvelgta į Nuolatinį atstovų komitete įvykusius debatus ir diskusijas Energetikos darbo grupėje.
2. Siekiant teisinio tikrumo ir aiškumo, siūlomo Elektros energijos rinkos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos direktyvos (ES) 2018/2001 ir (ES) 2019/944, 2 ir 3 straipsniai bus atskirti nuo to reglamento ir taps atskira direktyva. Tai yra teisinis ir techninis patikslinimas, kuris nedaro poveikio esminėms pasiūlymų nuostatoms.
3. Svarbiausi pakeitimai gali būti apibendrinti taip:

Dėl EMD:

1. Reglamento 7a straipsnyje nurodytas piko mažinimo produktas, kurį valstybės narės gali pirkti ir aktyvuoti, kad būtų sumažinta elektros energijos paklausa piko valandomis, buvo susietas su direktyvos 66a straipsniu, kuriuo paskelbiama regioninė arba Sąjungos masto elektros energijos kainų krizė. Galimybė pirkti šį produktą taikoma tik kainų krizės laikotarpiu pagal 66a straipsnio 2 dalį.

2. Reglamento 7b straipsnyje numatyta, kad perdavimo sistemų operatoriai (PSO) ir skirstymo sistemų operatoriai (SSO) gali naudoti skirtųjų matuoklių duomenis tik sutikus galutiniam vartotojui. Jei galutinis vartotojas neturi įsirengęs pažangiojo skaitiklio arba jei galutinio vartotojo pažangusis skaitiklis neteikia duomenų, būtinų reguliavimo apkrova arba lankstumo paslaugoms teikti, PSO ir SSO priima duomenis iš skirtojo skaitiklio, jei jų yra.
3. Reglamento 8 straipsnyje nustatyta, kad ne vėliau kaip 2026 m. sausio 1 d. tarpzoninė einamosios paros prekyba baigiasi ne anksčiau kaip likus 30 minučių iki tikrojo laiko. Tačiau atitinkamos valstybės narės reguliavimo institucija (NRI) atitinkamo PSO prašymu gali leisti ne ilgiau kaip iki 2029 m. sausio 1 d. taikyti nuostatą, leidžiančią nukrypti nuo šio reikalavimo, jei pateikiamas poveikio vertinimas ir veiksmų planas, kaip sutrumpinti tarpzoninės einamosios paros prekybos pabaigos laiką iki 30 minučių. Leidimas taikyti nuostatą, leidžiančią nukrypti nuo šio reikalavimo, gali būti pratęstas ne ilgiau kaip trejiems metams, jei pateikiamas peržiūrėtas veiksmų planas ir poveikio vertinimas. Ne vėliau kaip 2032 m. sausio 1 d. tarpzoninė einamosios paros prekyba baigiasi ne anksčiau kaip likus 30 minučių iki tikrojo laiko.
4. Kalbant apie reglamento 9 straipsnį, įgyvendinant regioninius virtualiuosius centrus dabar turi būti atliekamas poveikio vertinimas. Atlikusi tokį vertinimą, Komisija priima įgyvendinimo aktą, kuriuo įgyvendinamas Sąjungos išankstinių sandorių rinkos modelis, grindžiamas regioniniais virtualiaisiais centrais remiantis bent ilgalaikėmis perdavimo teisėmis, kurias suteikia PSO. Šiame įgyvendinimo akte pateikiama, *inter alia*, regioninių virtualiųjų centrų geografinės aprėpties nustatymo metodika ir regioninių virtualiųjų centrų referencinių kainų apskaičiavimo metodika.
5. Kalbant apie reglamento 19 straipsnį, buvo patikslinta, kad kompensacija atsinaujinančiųjų išteklių elektros energiją gaminančių jūros jėgainių operatoriams jūros prekybos zonoje dėl sumažintų jungiamųjų linijų pajėgumų taikoma jėgainių operatoriams, tiesiogiai sujungtiems su dviem arba daugiau prekybos zonų. Ši kompensacija per metus neviršija visų perkrovos pajamų, gautų jungiamosiose linijose tarp atitinkamų jūros prekybos zonų.

6. Pagal reglamento 19a straipsnį valstybės narės turi skatinti naudotis elektros energijos pirkimo sutartimis pašalindamos nepagrįstas kliūtis ir neproporcingas arba diskriminacines procedūras arba mokesčius. Taip pat paaiškinta, kad priemonės, kuriomis skatinama naudotis elektros energijos pirkimo sutartimis, gali apimti (tuo neapsiribojant) valstybės remiamas rinkos kainų garantijų sistemas, privačias garantijas arba paklausos telkimo elektros energijos pirkimo sutartims priemonės.
7. Dėl reglamento 19b straipsnio paaiškinta, kad abipusiai sandoriai dėl kainų skirtumo taikomi naujoms investicijoms, kuriomis siekiama iš esmės modernizuoti esamus elektros energijos gamybos įrenginius, iš esmės padidinti jų pajėgumą arba pratęsti jų eksploatavimo trukmę. Papildomai numatytas tinkamas pereinamasis laikotarpis, kad būtų galima atsižvelgti į šiuo metu valstybėse narėse rengiamus projektus, t. y. šio straipsnio nuostatos bus taikomos tik sandoriams pagal tiesioginio kainų rėmimo schemas dėl naujų investicijų į elektros energijos gamybą, sudarytiems praėjus trejiems metams nuo šio reglamento įsigaliojimo dienos. Jūrų hibridiniams įrenginiams, sujungtiems su dviem ar daugiau prekybos zonų, nustatytas penkerių metų pereinamasis laikotarpis. Kalbant apie pajamų, gaunamų sudarant sandorius dėl kainų skirtumo, paskirstymą, teisinga pusiausvyra tarp lankstumo suteikimo valstybėms narėms ir pajamų grąžinimo galutiniams vartotojams yra delikatus klausimas. Išlaikyta pagrindinė taisyklė, kad pajamos paskirstomos galutiniams vartotojams, tačiau valstybės narės taip pat gali jas naudoti tiesioginio kainų rėmimo schemų išlaidoms arba investicijoms, kuriomis siekiama sumažinti galutinių vartotojų išlaidas elektros energijai, finansuoti. Galutiniams vartotojams, kurie yra įmonės, paskirstomų pajamų dalis negali viršyti visų įmonių bendros elektros energijos suvartojimo dalies. Perskirstymas taip pat nedaro poveikio SESV 107 ir 108 straipsniuose nustatytoms taisyklėms dėl valstybės pagalbos. Galiausiai įtraukta išimtis mažos galios atsinaujinančiųjų išteklių energijos įrenginiams ir parodomiesiems projektams.
8. Kalbant apie reglamento nuostatas dėl lankstumo:
- iš esmės buvo sustiprintos ir išsamiau paaiškintos sąsajos tarp 19c–19f straipsnių nuostatų dėl lankstumo;

- reglamento 19c straipsnyje išsamiau paaiškintas ataskaitos dėl sistemos lankstumo poreikio turinys ir aiškiai nurodyta, kad ataskaitą gali priimti ne NRI, o kita valstybės narės paskirta institucija arba subjektas, ir kad jie gali prašyti PSO ir SSO pateikti duomenų. Joje atsižvelgiama į Europos išteklių adekvatumo vertinimą ir nacionalinius adekvatumo vertinimus. Be to, ataskaitoje bent įvertinamos kliūtys lankstumui rinkoje ir pasiūloma tinkamų poveikio švelninimo priemonių;
- reglamento 19d straipsnyje dabar nustatytas orientacinis nacionalinis neiškastinių išteklių suteikiamo lankstumo tikslas, grindžiamas pagal 19c straipsnį rengiama ataskaita. Prieš pateikdamos pirmą ataskaitą, valstybės narės taip pat gali nustatyti laikinus orientacinius tikslus;
- reglamento 19e straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės gali taikyti neiškastinių išteklių suteikiamo lankstumo rėmimo schemas, pagal kurias mokamos išmokos už turimą pajėgumą, jei investicijos į neiškastinių išteklių suteikiamą lankstumą yra nepakankamos norint pasiekti 19d straipsnyje nustatytą orientacinį nacionalinį tikslą. Tai nekliudo valstybėms narėms siekti jų orientacinių tikslų kitomis priemonėmis.

9. Kalbant apie pajėgumo mechanizmus, valstybės narės nurodė, jog reikia racionalizuoti patvirtinimo procedūrą. Siekiant atsižvelgti į valstybėms narėms susirūpinimą keliančius klausimus, įtraukta nuostata dėl peržiūros, todėl Komisija ne vėliau kaip per mėnesį po reglamento įsigaliojimo pateiks išsamią ataskaitą, kurioje įvertins galimybes racionalizuoti ir supaprastinti IV skyriuje numatytus procesus. Tame kontekste Komisija paprašys, kad Agentūra atitinkamai iš dalies pakeistų Europos išteklių adekvatumo vertinimo metodiką. Be to, ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo šio reglamento įsigaliojimo Komisija atitinkamai pateiks pasiūlymą dėl pajėgumo mechanizmų vertinimo proceso supaprastinimo.

10. Taip pat dėl pajėgumo mechanizmų valstybės narės derybose paprašė panaikinti laikiną jų pobūdį ir nurodymą, kad pajėgumo mechanizmai yra kraštutinė priemonė. Nepaisant būtinybės riboti konkurencijos ir vidaus rinkos iškraipymus, siūlomais tekstaipripažįstama, kad pajėgumo mechanizmai gali atlikti svarbų vaidmenį užtikrinant išteklių adekvatumą, visų pirma pereinant prie anglies dioksido neišskiriančios sistemos. Atsižvelgiant į tai, tekste nustatoma galimybė dėl tiekimo saugumo problemų prašyti Komisijos leisti pajėgumo mechanizmams toliau ribotą laikotarpį taikyti nuo išmetamo CO₂ kiekio ribos nukrypti leidžiančią nuostatą.
11. Reglamento 64 straipsnyje, direktyvos 66 straipsnyje ir 53b konstatuojamojoje dalyje Estijai, Latvijai ir Lietuvai leista taikyti naujų nukrypti leidžiančių nuostatų, susijusių su jų balansavimo rinkomis. Kadangi Baltijos šalys dažnio valdymo srityje yra priklausomos nuo Rusijos sinchroninės zonos, jos dar negalėjo sukurti savos veikiančios balansavimo rinkos. Rusijos agresijos karas padidino tiekimo saugumo riziką Baltijos šalyse. Todėl, kad Baltijos šalims būtų sudarytos sąlygos sukurti savo balansavimo rinką ir jungtį su kontinentine Europa, joms tam tikrą laikotarpį nebus taikomi tam tikri esamoms balansavimo rinkoms taikomi reikalavimai.
12. 66 straipsnyje ir atitinkamoje 53g konstatuojamojoje dalyje nustatomos nuostatos, kuriomis Kiprui leidžiama nukrypti nuo 40 straipsnio 4 dalies ir 54 straipsnio 2 dalies, kol Kipro perdavimo sistema bus jungtimi sujungta su kitų valstybių narių perdavimo sistemomis.
13. Kalbant apie direktyvos nuostatas dėl vartotojų:
 - 46 konstatuojamojoje dalyje paaiškinama, kad vartotojams turėtų būti leidžiama turėti daugiau nei vieną apskaitos ir sąskaitų tvarkymo tašką, susietą su vienu jų patalpų prijungimo tašku. Šiuo atveju valstybėms narėms suteikta daugiau lankstumo nustatyti šias taisykles nacionaliniu lygmeniu. Be to, įtraukta galimybė naudoti pažangiąsias matavimo sistemas, kurios gali būti tiesiogiai naudojamos daugiau nei viename apskaitos taške;

- 11a straipsnyje ir 44 konstatuojamojoje dalyje papildomai numatyta, kad tiekėjams, kurie siūlo tik dinaminės kainodaros sutartis, valstybės narės gali netaikyti pareigos siūlyti fiksuotos kainos terminuotas sutartis, su sąlyga, kad taip nebūtų daromas neigiamas poveikis konkurencijai ir būtų išlaikytas pakankamas fiksuotos kainos terminuotų sutarčių pasirinkimas;
- 15a straipsnyje ir 51 konstatuojamojoje dalyje dėl dalijimosi energija paaiškintos aktyviųjų vartotojų balansavimo pareigos. Be to, visos nustatytos vartotojų teisės ir pareigos taikomos galutiniam vartotojams, dalyvaujantiems dalijimosi energija sistemose. Taip pat paaiškinta, kad dalijimosi energija sąvoka nedaro poveikio taikytinoms nacionalinėms taisyklėms dėl leidimų išdavimo tiekėjams;
- 27a straipsnyje ir 48 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta, kad šia direktyva nedaromas poveikis esamoms garantinių tiekėjų sistemoms. Taip pat, jei iki šios direktyvos įsigaliojimo valstybė narė jau yra paskyrusi garantinį tiekėją, nėra būtina atlikti naują garantinio tiekėjo skyrimo procedūrą. Be to, garantinį tiekėją įmanoma paskirti arba prieš tiekėjui žlungant, arba jo žlugimo metu;

- 66a straipsnyje ir 53 konstatuojamojoje dalyje Tarybai suteikta daugiau procedūrinės diskrecijos spręsti, kada kyla elektros energijos kainų krizė. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, įgyvendinimo sprendimu turėtų nustatyti, kada esama regioninės ar Sąjungos masto elektros energijos kainų krizės, ir sprendime taip pat turėtų būti nurodytas jo galiojimo laikas – jis gali būti ne ilgesnis kaip vieni metai. Kalbant apie priežastinius veiksnius, Komisijos pasiūlyme numatyti didmeninės rinkos kriterijai iš esmės buvo išlaikyti, tačiau numatyta galimybė apskaičiuojant labai dideles kainas neįtraukti neįprastų kainų laikotarpių. Tuo tarpu mažmeninės rinkos kriterijams suteikta daugiau lankstumo: iš dalies nustačius smarkaus mažmeninių elektros energijos kainų padidėjimo intervalą, iš dalies sutrumpinus perspektyvinio vertinimo, kiek laiko tikimasi, kad tokios kainos laikysis, laikotarpį nuo šešių mėnesių iki trijų mėnesių. Galiausiai, įtrauktas regioninės ar Sąjungos masto kainų krizės pratęsimo mechanizmas, dėl kurio bus atliktas Komisijos vertinimas ir pateiktas Komisijos pasiūlymas.
- Kalbant apie direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę laikotarpį, paliekama Komisijos pasiūlyme numatyta bendra šešių mėnesių taisyklė; tačiau, siekiant palengvinti įgyvendinimo procesus valstybėse narėse, 4 straipsnio dėl laisvo tiekėjo pasirinkimo ir 15a straipsnio dėl dalijimosi energija atžvilgiu buvo nustatytas dvidešimt keturių mėnesių laikotarpis.

Dėl REMIT:

- a) kelių delegacijų prašymu, siekiant labiau patikslinti pasiūlymą, į 2 straipsnio 20a dalį ir 10 konstatuojamąją dalį įtraukta sąvoka „pavedimų knyga“;
- b) 4a ir 9a straipsniuose bei 11 ir 12 konstatuojamosiose dalyse, susijusiuose su viešai neatskleistos informacijos skelbimo platformomis ir registruotaisiais pranešimų teikimo subjektais, papildomai nurodyta, kad tam tikrais atvejais Agentūrai turėtų būti suteikti įgaliojimai panaikinti leidimą. Be to, Komisijai suteikti įgaliojimai priimti įgyvendinimo aktus, kuriais būtų išsamiau paaiškintas nuostatų dėl viešai neatskleistos informacijos skelbimo platformų ir registruotųjų pranešimų teikimo subjektų įgyvendinimas. Taigi, šie straipsniai bus taikomi tik tada, kai Komisija priims atitinkamus įgyvendinimo aktus;
- c) 9 straipsnyje ir 18a konstatuojamojoje dalyje pakeistas trečiojoje valstybėje gyvenantiems arba įsisteigusiems Sąjungos rinkos dalyviams taikomas reikalavimas. Dabar reikalaujama, kad šie rinkos dalyviai paskirtų atstovą toje valstybėje narėje, kurioje jie veikia, užuot deklaravę buveinę, kad valstybėms narėms būtų suteikta daugiau aiškumo;
- d) kalbant apie 13 straipsnį, ACER gali naudotis savo įgaliojimais valstybių narių jurisdikcijoje, išskyrus atvejus, kai NRI pareiškia prieštaravimą remdamasi tuo, kad ji oficialiai pradėjo ar vykdo tyrimą dėl tų pačių faktų arba yra atlikusi tyrimą dėl tų pačių faktų ir nustatiusi, kad pažeidimas yra arba jo nėra. Prieš tai ACER informuoja nacionalinę reguliavimo instituciją ir kitas susijusias institucijas. ACER gali naudotis savo įgaliojimais, kai NRI nesiima būtinų priemonių, kad įvykdytų ACER prašymą tarpvalstybinio poveikio atvejais. Užbaigusi tyrimą, ACER parengia tyrimo ataskaitą, kurioje išdėsto savo išvadas;

- e) tame pačiame 13 straipsnyje įrašyta, kad Agentūra gali naudotis savo įgaliojimais, nedarant poveikio 3a daliai, jei kompetentinga nacionalinė reguliavimo institucija jos paprašo vykdyti įgaliojimus, susijusius su veiksmais, turinčiais tarpvalstybinį poveikį;
- f) 13a straipsnyje, susijusiame su ACER atliekamais patikrinimais vietoje, paaiškinta, kad patikrinimai rengiami ir atliekami glaudžiai bendradarbiaujant ir koordinuojant veiksmus su nacionalinėmis institucijomis. Buvo išsamiau išdėstyti ACER įgaliojimai atlikti patikrinimus vietoje, kad būtų užtikrintas didesnis aiškumas. Taip pat papildyta, kad patikrinimai vietoje privačiose patalpose negali būti atliekami be išankstinio teisminės institucijos leidimo;
- g) 13c straipsnis, susijęs su ACER atliekamų tyrimų procedūrinėmis garantijomis, buvo sustiprintas patikslinant asmenų, kurių atžvilgiu atliekamas tyrimas, teisę teikti pastabas dėl su jais susijusių faktų prieš ACER priimant tyrimo ataskaitą pagal 13 straipsnį;
- h) 16b straipsnyje paaiškinta, kad Agentūros gairės ir rekomendacijos nėra privalomos ir kad Agentūra negalės skelbti informacijos dėl to, ar nacionalinė reguliavimo institucija nesilaiko gairių ar rekomendacijų;
- i) 18 straipsnyje ir 18 konstatuojamojoje dalyje padaryta pakeitimų siekiant užtikrinti nuoseklesnę administracinių baudų taikymą visose valstybėse narėse. Siekiant šio tikslo, buvo įtrauktas kriterijų, pagal kuriuos nustatomos tos administracinės baudos ir jų dydis, sąrašas. Be to, valstybėms narėms suteikta daugiau lankstumo numatant galimybę nustatyti mažesnes baudas, kurios turi būti nustatomos kiekvienu konkrečiu atveju. Taip pat įtrauktos procedūros, taikytinos tais atvejais, kai valstybės narės teisinėje sistemoje nenumatyta administracinių baudų.

V. IŠVADOS

1. Atsižvelgiant į tai, kas pirmiau išdėstyta, Tarybos prašoma išnagrinėti pirmininkaujančios valstybės narės parengtus kompromisinius tekstus, išdėstytus dokumentuose 10605/23 ir 10606/23, išspręsti visus neišspręstus klausimus, kurių gali iškilti posėdžio metu, ir susitarti dėl Tarybos bendro požiūrio rengiantis būsimoms deryboms su Europos Parlamentu.
